

ЛІЛІЯ РЕБУХА,
кандидат психологічних наук, доцент
(Україна, Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет)
LILIA REBUKHA,
candidate of psychological sciences, associate professor,
(Ukraine, Ternopil, Ternopil National Economic University)
orcid.org/0000-0002-0054-0651

Вітчизняний та зарубіжний досвід підготовки соціальних працівників

Domestic and Foreign Experience of Training Social Workers

У статті автором вказано на особливості та важливість розвитку професійної соціальної освіти. Акцентовано увагу на тому, що в Україні на початку ХХ ст. склалися позитивні умови для спеціальної підготовки соціальних працівників та фахової підтримки нужденних. Відмічено, що незважаючи на певні здобутки в підготовці фахівців соціальної сфери, в колишній Радянській Україні так і не сформувалася університетська освіта соціальних працівників. Зазначено, що починаючи з початку минулого століття вдосконалювалася і швидкими темпами розвивалася професійна соціальна грамотність у зарубіжних країнах. Доведено високу ефективність системи підготовки соціальних працівників у США, Англії, Франції, Німеччині, Швеції та інших країнах Європи. Оцінено їхній досвід для нашої країни, оскільки саме він допоміг відродити університетську підготовку фахівців соціальної сфери в кінці ХХ ст. У статті звернено увагу на те, що нині університети України здійснюють багатоступеневу підготовку соціальних працівників, в якій виділяють бакалавр та магістр соціальної роботи.

Ключові слова: вітчизняний досвід, досвід зарубіжних країн, фахова та багатоступенева підготовка соціальних працівників, бакалавр, магістр, доктор соціальної роботи.

The author analyzed in the article the textbooks and scientific articles that reflect the peculiarities and importance of the development of professional social education. The attention is drawn to the fact that at the beginning of the 20th century positive conditions have developed in Ukraine for a special training of social workers and professional support of the needy. It is noted that in spite of a certain achievements in the training of specialists in the social sphere, the university education of social workers has not been formed in the former Soviet Ukraine. It has been observed that since the beginning of the last century, professional social literacy has been improved and rapidly expanded in foreign countries. The high efficiency of the social workers training system has been proved in the USA, England, France, Germany, Sweden and other European countries. Their experience is assessed for our country, because it helped to revive the university training of social workers at the end of the 20th century. The article draws attention to the fact that a multi-level system of university training of social workers is being formed in Ukraine now. This system replaced the one-stage education as a result of the coherence between the borrowed European schemes of higher education organization and the urgent need for introducing the variability of forms of education in the conditions of a constantly changing Ukrainian society. It is shown that university training in the specialty «Social work» is carried out on the bachelor's and master's level according to the standard of the higher education of Ukraine. It is noted that the standard defines a set of requirements for the content of the study and the results of educational activities of the higher school in order to ensure the formation of general and professional competencies of students in the given specialty.

It is concluded that there was not an easy way in the development of professional training of the social workers in foreign countries and in Ukraine: from courses and schools with a lower level of education to higher university education. Proceeding from this, nowadays the main task of the higher social education of Ukraine is finding out its special, original, unmistakable path in the system of training specialists in the social sphere.

Key words: domestic experience, experience of foreign countries, professional and multi-level preparation of social workers, bachelor, master, doctor of social work.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Необхідність у переведенні праці волонтерів на професійну основу і введення штатних соціальних працівників відстежується лише в кінці ХІХ ст. Підготовка соціальних працівників в Україні розпочалася ще пізніше, незважаючи на те, що на початку ХХ століття ця діяльність була визнана в США та Європі як професійна. Про те, Україна на початкових стадіях розвитку системи професійного навчання фахівців з соціальної роботи активно запроваджувала неоціненний досвід зарубіжних країн, оскільки прагнула влитися у світову

соціальну спільноту. Тому нині залишається актуальним при підготовці соціальних працівників у вищих навчальних закладах враховувати як вітчизняний, так і зарубіжний досвід.

Аналіз досліджень і публікацій... Вивчення особливостей соціальної роботи як професії активізувалося тільки в 90-і рр. ХХ ст. Цим змінам сприяв процес становлення професійної діяльності соціального працівника на державному рівні. Появилися наукові статті та навчальні посібники з історії, теорії, технології, практики соціальної роботи, які відображали особливість і важливість розвитку професійної освіти соціальної сфери (О. Безпалько, О. Бойко, Л. Березівська, А. Горілий, І. Грига, О. Загайко, І. Зверева, О. Карпенко, С. Кубіцький, М. Лукашевич, І. Мельничук, І. Мигович, В. Поліщук, В. Полтавець, Г. Попович, Н. Слозанська, Л. Тюття, С. Харченко, А. Фурман, О. Янкович та ін.).

Формулювання цілей статті... Проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід підготовки соціальних працівників та показати його позитивний вплив на формування в Україні системи професійної підготовки фахівців соціальної роботи.

Виклад основного матеріалу... Незважаючи на позитивні зрушення у підготовці соціальних працівників на початку ХХ ст. в США та Європі, цей процес, в цілому, як і раніше носив суспільно-благодійний характер [9, с. 112-116]. В Україні склалися на той час позитивні умови для розвитку професійної підготовки соціальних працівників та фахової підтримки нужденних. Проте, ідейне спрямування тодішньої влади не потребувало кваліфікованих фахівців соціальної сфери, оскільки б їх присутність вказувала на суспільні проблеми, яких, на думку партійних керівників держави, бути не могло. Тому курси стали єдиним шляхом у вдосконаленні кадрів для соціальної сфери.

Більш ґрунтовніша підготовка українських працівників соціального забезпечення була організована в школі профруху при Всесоюзній Центральній Раді Професійних Союзів (1953 р.) [10, с. 98-102]. Слухачі цієї школи почали навчатися за трирічною програмою вищої освіти. У 1980-х роках середню спеціальну освіту можна було отримати в технікумах системи соціального забезпечення. В червні 1988 року Міністерство соціального забезпечення Радянського Союзу прийняло наказ про перебудову системи підвищення кваліфікації та перепідготовку керівних працівників системи соціального забезпечення у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах. Незважаючи на певні здобутки у підготовці фахівців соціальної сфери, в колишній Радянській Україні так і не сформувалася університетська соціальна освіта. На початку 90-х років ХХ ст. залишилася сталою практика залучення спеціалістів різних профілів середньо-спеціальних і вищих навчальних закладів до роботи в громадській сфері.

Однак у період з 20-х до 90-х років минулого століття вдосконалювалася і швидкими темпами розвивалася професійна соціальна грамотність в зарубіжних країнах [2, с. 28]. Їхній досвід став неоціненним для нашої країни, оскільки допоміг відродити систему фахової підготовки соціальних працівників у кінці ХХ ст. Так, у 20-х роках ХХ ст. в США викладачі і студенти, об'єднанні спільною метою, створили Асоціацію шкіл для проведення професійно-практичної соціальної роботи. Асоціація сприяла розробці стандартів підготовки спеціалістів та окреслювала перспективи розвитку професійного навчання [13, с. 85]. В основному навчання вибудовувалося на практико-зорієнтованій роботі з певною подією, яка включала окремого індивіда чи сім'ю. В 30-х роках зміст підготовки соціальних працівників перебудовується на роботу з групою. Кількість шкіл, що діяли при університетах збільшилася у два рази. Програми підготовки, які розроблялися Асоціацією стали акредитаційним стандартом та передбачали аудиторне і позааудиторне навчання. Засвоєні теоретичні знання майбутні фахівці мали можливість постійно реалізовувати на практиці. З початку 1940-х років навчання соціальній роботі здійснювалося вже по декількох напрямках: соціальна робота з випадком, соціальна робота з групами і соціальна робота з громадами. Завершення Другої світової війни у світі ознаменувало домінування американської концепції соціальної роботи. Її головне завдання – допомога молодим демократичним країнам і колишнім колоніям у розвитку соціальних програм по створенню особистих моделей підготовки фахівців соціальної сфери. Для американського суспільства в 1950–1960-і роки актуальною була така соціальна освіта, що передбачала практичне спрямування підготовки соціального працівника та ефективну розробку теорій практичного навчання. Пізніше (1970–1980-і роки) соціальна освіта в США відчутно покращилася. Бакалавр соціальної роботи став визнаним початковим професійним рівнем у громадянському суспільстві. Безперервному накопиченню професійних знань сприяли освітні стандарти та удосконалений навчальний процес, в яких мали місце різні рівні і напрями підготовки професійних кадрів для соціальної сфери [8, с. 86-88]. Велика увага зі сторони держави на початку 90-х років заохочувала розвиток соціальної сфери та суттєво вплинула на професійну виучку студентів. В цей період національна Асоціація соціальних працівників США розробила нові стандарти в галузі підготовки фахівців, де важлива роль відводилася практиці [13, с. 85]. Процес практичного навчання є особливим, оскільки характеризується певними підходами до його організації: наставницьким, академічним, і тим, що поєднує два перших

На початку ХХІ ст. вища освіта США передбачає трирівневу професійну кваліфікацію соціальних працівників: бакалавр, магістр та доктор наук [11, с. 20-21]. Важливо, що в докторантурі проходить підготовка вчених, які в дальнішому можуть удосконалювати теоретичну базу з соціальної роботи. [3, с. 118-121]. Після успішного завершення докторантури здобувачі, які студіювали програми орієнтовані на дослідницьку діяльність отримують диплом доктора філософії, а ті, хто проходили спеціалізовані програми в певній сфері соціальної роботи стають докторами соціальної роботи.

Отже, система підготовки соціальних працівників у США, яка готує суспільству компетентніших, ефективно діючих та практикуючих професіоналів, є найбільш демократичною, гнучкою і при цьому дає можливість кожному фахово-вмотивованому студенту отримати найвищий професійний ступінь – доктора наук у галузі соціальної роботи. Окрім того вона є неперервна, характеризується високою якістю навчальних програм, вузько спеціалізована та зорієнтована на практику.

Найдосконаліше сформована американська професійна модель соціальної освіти швидко поширилася Європою [1, с. 88]. Спочатку навчання спеціалістів ґрунтувалося на розумінні індивідуальної соціальної роботи та роботі в мікросоціумі. Саме такі методи роботи були затребувані в світових суспільствах на початку ХХ ст. Так, соціальна робота в Великій Британії особливо активізувалася після Другої світової війни. Як навчальну дисципліну її починають впроваджувати не тільки на курсах по підготовці соціальних працівників, а й в університетах [4, с. 10; 6, с. 133]. Однак, у ХХІ ст. підготовка соціальних працівників вже організовується та забезпечується коледжами та університетами у близькій співпраці з різними соціальними агентствами. Тому більшість абітурієнтів уже мають наявну первинну практику в різних соціальних установах [6, с. 131]. Частина часу в освітньому закладі відводиться академічному навчанню, інша – на практику під керівництвом компетентного соціального працівника. Практика відображає сутність соціальної роботи.

Нині освіта соціального працівника у Великобританії неперервна та трирівнева. Після закінчення бакалаврської програми із соціальної роботи студенти отримують диплом бакалавра мистецтв, бакалавра природничих наук чи бакалавра соціальної роботи. Наступним рівнем освіти є магістерський, який передбачає отримання магістерського ступеня з врученням відповідного диплому: магістра мистецтв або магістра соціальної роботи. Навчання за магістерською програмою дозволяє займатися практичною соціальною роботою та приватною практикою. Однак збільшення потреб зі сторони держави на соціальних працівників з високою кваліфікацією викликало необхідність у відкритті докторантури з соціальної роботи, що є свідченням високого визнання соціальної роботи на національному рівні. Тому, великою заслугою та вагомим здобутком підготовки англійської системи соціальних працівників є ефективна професійно-практична та науково-теоретична підготовка фахівця та вузька його спеціалізація в цій галузі науки.

Перші школи, у яких навчали соціальній роботі виникли наприкінці ХІХ ст. не лише в США, Англії, а й в Франції, Німеччині, Швеції та інших країнах Європи. Підготовка соціальних працівників у Франції активізувалася у другій половині ХХ ст. та відрізнялася від інших європейських країн. Навчальні заклади здійснюють диференційовану багаторівневу систему підготовки фахівців [7, с. 183]. У французьких школах не вводять ранню спеціалізацію, а вважають за потрібне її профілювати, диференціювати та надавати глибоку загальноосвітню підготовку. Виучка соціальних працівників у Франції здійснюється наскрізно та вибудована за принципами безперервності і почерговості навчання. Теоретично-зорієнтований вишкіль в навчальній аудиторії чергує з цільовою практикою, а також із стажуванням в різноманітних соціальних службах. Однак на докторському рівні вищої освіти із соціальної роботи велика роль відводиться мобільності докторантів, визначенню їх статусу, пошуку висококваліфікованих наукових керівників та ін. Французька система підготовки соціальних працівників вважається нині найбільш ефективною у світі [7, с. 181]. Вона динамічна, постійно розвивається, поновлюється і безперервно реформується.

Розвиток системи професійної підготовки соціальних працівників у Німеччині, Нідерландах, Швеції та ін. країнах пов'язана з історичною еволюцією соціальної роботи та означається певними етапами, які властиві для усіх країн Заходу: зародження професійної підготовки соціальних працівників, її інтенсивний розвиток, переведення підготовки соціальних працівників на рівень вищої освіти та сучасна модернізація вищої соціальної освіти.

Таким чином, освітня підготовка майбутніх соціальних працівників у США та в європейських країнах впродовж ХХ-ХХІ ст. зорієнтована на широке впровадження сучасних теоретичних концепцій, носить міждисциплінарно-інтегративний характер та має високого рівня практичну складову. Крім цього, фахове оволодіння професією не уявляється без активної участі студентів у громадських організаціях, суспільних акціях, одночасне поєднання навчання і практичної роботи.

Для України американський та європейський досвід підготовки соціальних працівників став у

нагоді при встановленні сучасної системи соціальної освіти. У нашій країні на початку 1990-х років було зроблено своєрідний прорив в освітній галузі підготовки соціальних працівників. Наказом Держкомітету з праці і соціальних питань (1991 р.) кваліфікаційний довідник посад доповнено новою характеристикою – «Спеціаліст із соціальної роботи». В цьому ж році Держкомітет СРСР з народної освіти відкрив спеціальність «Соціальна робота» для вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, в яких і відбувся перший набір абітурієнтів за новим. З відкриттям нової спеціальності в Україні розпочалося активне дослідження зарубіжних теорій і практик соціальної роботи, вивчення вітчизняних практико-орієнтованих діяльностей соціальних працівників та відстеження умов професійної підготовки фахівців даного напрямку [12, с. 57-59].

Нині в Україні формується багатоступенева система університетської підготовки соціальних працівників. Вона прийшла на зміну одноступеневій освіті в результаті узгодженості між запозиченими європейськими схемами організації вищої школи та нагальною потребою щодо впровадження варіативності форм набуття освіти в умовах постійно змінного [8, с. 85-90]. Згідно Закону України «Про вищу освіту» щодо ступенів та кваліфікації вищої освіти виділяють бакалавр та магістр соціальної роботи [5]. Відповідно до стандарту вищої освіти України (2016 р.) підготовка на бакалаврському рівні за спеціальністю «Соціальна робота» передбачає певну кількість кредитів та спрямування половини обсягу освітньої програми на забезпечення формування у студента загальних і фахових компетентностей. Програми другого циклу вищої магістерської освіти з соціальної роботи у вищій школі були відсутні до 1998 року. Справжнє впровадження магістерських програм розпочалося вже на початку XXI ст., однак і вони були недосконалими. Новий Закон «Про вищу освіту» передбачає отримання ступеня магістра як за освітньо-професійними, так і за освітньо-науковими програмами підготовки [5]. Останні з якої повинні відводити третину часу на дослідницьку компоненту. Важливе значення при цьому відводиться Стандарту вищої освіти щодо підготовки здобувачів магістерського рівня за спеціальністю «Соціальна робота», який визначає сукупність вимог до змістового наповнення навчання та результатів освітньої діяльності вищої школи. Результати півторарічного навчання здобувача другого рівня вищої освіти мають відповідати здобутим компетентностями. В цілому підготовка магістрів з соціальної роботи спрямована на майбутню викладацьку та науково-практичну роботу й передбачає професійну діяльність за фахом в установах державного управління і соціального захисту.

Отже, для України вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки соціальних працівників є дуже важливим. Однак нині головним завданням вищої соціальної освіти кожної країни є віднаходження свого особливого, самобутнього, безпомилкового шляху. При цьому Україна не є виключенням.

Висновки... Таким чином, у своєму розвитку професійна підготовка соціальних працівників у зарубіжних країнах, так і в Україні пройшла нелегкий шлях: від курсів, шкіл з нижчим ступенем освіти до вищої університетської освіти. Однак позитивний досвід США та країн Західної Європи щодо високопрофесійної підготовки соціальних працівників слугує прикладом для соціальної освіти України, яка постійно потребує кваліфікованих фахівців із соціальної роботи.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері... Підготовка на кожному рівні вищої освіти в Україні бакалаврів та магістрів з соціальної роботи хоч і здійснюється на основі освітньо-професійних програм, про те нині у вищій школі під час навчання соціальних працівників є багато освітніх проблем, які потребують їх виокремлення, окреслення та вирішення.

Список використаних джерел і літератури/ References:

1. Бибиц Д. Д. Особливості професійної підготовки фахівців в соціальній роботі. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф., (29 квітня 2011). Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. С. 87–89. / Bybyk D. D. Osoblyvosti profesiinoy pidhotovky fakhivtsiv v sotsialnii roboti (*Features of Professional Training of Specialists in Social Work*), Materialy mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf., Kyiv: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, 2011, pp. 87-89. [in Ukrainian].

2. Біла О. О. Про деякі аспекти допрофесійної соціальної освіти у зарубіжних країнах. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. 2008. С. 25–31. / Bila O. O. Pro deiyaki aspekty doprofesiinoyi sotsialnoyi osvity u zarubizhnykh krainakh (*About Some Aspects of Pre-Professional Social Education in Foreign Countries*), *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Pedagogichni nauky*, 2008, pp. 25-31. [in Ukrainian].

3. Жиленко Р. В. Становлення соціальної роботи та соціальної політики в США (30-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст.). Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за рубежом : матеріали наук.-практ. конф. Ужгород, 2003. С. 118–122. / Zhylenko R. V. Stanovlennia sotsialnoi roboty ta sotsialnoi polityky v SSHA (30-ti rr. XX st. – poch. XXI st.) (*Formation of Social Work and Social Policy in the USA (30th Years of the XX Century - Early XXI Century)*), *Aktualni problem pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi roboty v Ukraini i za rubezhem: materialy nauk.-prakt. konf.*, Uzhhorod, 2003, pp. 118-122. [in Ukrainian].

4. Загайко О. В. Підготовка працівників соціальних служб для середніх загальноосвітніх навчальних закладів Великої Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2008. 263 с. / Zahaiko O. V. Pidhotovka pratsivnykiv sotsialnykh sluzhb dlia serednykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv Velykoi Brytanii: dys. ... kand. ped. nauk.:13.00.01, Kharkiv, 2008, P. 263. [in Ukrainian].

5. Закон «Про вищу освіту. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. Назва з екрану. / *Zakon «Pro vyshchu osvitu» (Law «On Higher Education»)*, [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. Nazva z ekranu. [in Ukrainian].

6. Кубицький С. О. Аналіз освітньо-професійних програм підготовки фахівців за спеціальністю 231 соціальна робота. *ScienceRise. Pedagogical Education*. 2017. №6. С. 18–22. / Kubitskyi S.O. Analiz osvitno-profesiinykh prohram pidhotovky fakhivtsiv za spetsialnistiu 231 sotsialna robota (*Analysis of Educational and Professional Training Programs for Specialty 231 Social Work*), *ScienceRise. Pedagogical Education*, 2017, №6, pp.18-22. [in Ukrainian].

7. Мекшун А. Д. Характеристика основних підходів до сутності поняття «соціальний працівник» у процесі професійної підготовки фахівців даної сфери (з врахування зарубіжного та вітчизняного досвіду). *Молодий вчений*. 2014. № 11 (14). С. 181–188. / Mekshun A. D. Kharakterystyka osnovnykh pidkhodiv do sytnosti poniattia «sotsialnyi pratsivnyk» u protsesi profesiinoi pidhotovky danoi sfery (z vrakhuvannia zarybizhnoho ta vitchyznianoho dosvidu) (*Characteristics of the Basic Approaches to the Essence of the Concept of «Social Worker» in the Process of Professional Training of Specialists in This Field (Taking into Account Foreign and Domestic Experience)*), *Molodyi vchenyi*, 2014, No.11(14), pp. 181-188. [in Ukrainian].

8. Мельничук І. М. Підготовка фахівців із соціальної роботи як соціально-педагогічна проблема. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2011. №5. С. 85–90. / Melnychuk I.M. Pidhotovka fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty yak sotsialno-pedahohichna problema (*Preparation of Specialists in Social Work as a Socio-Pedagogical Problem*), *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii : Pedahohika*, 2011, №5, pp. 85-90. [in Ukrainian].

9. Ребуха Л. З. Становлення соціальної роботи як діяльності: від соціальної підтримки до культурно-цивілізованих форм соціальної допомоги. *Педагогічні науки*. Херсон, 2016. №72. С. 111–117. / Rebukha L. Z. Stanovlennia sotsialnoi roboty yak diialnosti: vid sotsialnoi pidtrymky do kulturno-tysvilizovanykh form sotsialnoi dopomohy (*Formation of Social Work as Activity: from Social Support to Cultural-Civilized foRms of Social Assistance*), *Pedahohichni nauky*, Kherson, 2016, No 72, pp. 111-117. [in Ukrainian].

10. Ровчак Л. В. З історії розвитку та становлення профспілок у громадянському суспільстві. *Вісник Академії праці і соціальних відносин*. 2010. № 3. С. 98–103. / Rovchak L.V. Z istorii rozvytku ta stanovlennia profspilok u hromadianskomu suspilstvi (*From the History of the Development and Formation of Trade Unions in Civil Society*), *Visnyk Akademii pratsi i sotsialnykh vidnosyn*, 2010, No. 3, pp. 98-103. [in Ukrainian].

11. Тименко В. М. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах США і України: спільність і відмінності. К: Автореферат, 2003. 64 с. / Tymenko V.M. Profesiina pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh SSHA i Ukrainy: spilnist i vidminnosti (*Professional Training of Social Workers in Higher Educational Institutions of the USA and Ukraine: Commonality and Differences*), К: Avtoreferat, 2003, P. 64. [in Ukrainian].

12. Фурман А. А. Професіоналізація соціального працівника: методологічні аспекти. Вітакультурний млин. 2014. Модуль 16. С. 57–62. / Furman A. A. Profesionalizatsiia sotsialnoho pratsivnyka: metodolohichni aspekty (*Professionalization of a Social Worker: Methodological Aspects*), *Vitakulturnyi Mlyn*, 2014, Module 16, pp. 57-62. [in Ukrainian].

13. Шепелюк С. В. Організація професійної підготовки майбутніх соціальних працівників: міжнародний досвід. *Наукові праці. Педагогіка*. Вип. 141. 2011. С. 84–88. / Shepeliuk S.V. Orhanizatsiia profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv: mizhnarodnyi dosvid (*Organization of Professional Training of Future Social Workers: International Experience*), *Naukovi pratsi. Pedahohika*, Vol. 141, 2011, pp. 84-88. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «12» жовтня 2017 р.
Стаття прийнята до друку: «30» жовтня 2017 р.

Рецензенти:

Мельничук І. – доктор педагогічних наук, професор
Романишина Л. – доктор педагогічних наук, професор

Ребуха Лілія – доцент кафедри психології та соціальної роботи Тернопільського національного економічного університету, кандидат психологічних наук, доцент, e-mail: Liliya_Rebukha@ukr.net

Rebukha Liliia – assistant professor of the department of psychology and social work of Ternopil State Economical University, candidate of psychological sciences, associate professor, e-mail: Liliya_Rebukha@ukr.net

Цитуйте цю статтю як:

Ребуха Л. Вітчизняний та зарубіжний досвід підготовки соціальних працівників. *Педагогічний дискурс*. 2017. Вип. 23. С. 114–118.

Cite this article as:

Rebukha L. Domestic and Foreign Experience of Training Social Workers. *Pedagogical Discourse*. 2017. Issue 23. pp. 114–118.